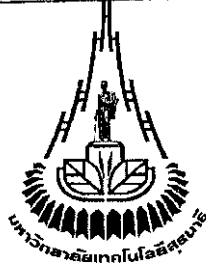

อภิธานการ

รหัสโครงการ SUT3-303-44-12-13

รายงานการวิจัย

การศึกษาระบบเกษตรกรรมผสมผสานของเกษตรกรในเขตฝั่งฝนของ
จังหวัดนครราชสีมา

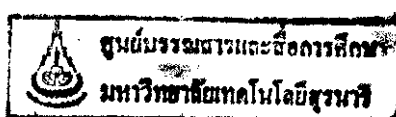
(A Study on Integrated Farming Systems of Rainfed Farmers in
Nakhon Ratchasima Province)

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ชาญ ฌ ดำปาง
สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์
สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ พ.ศ. 2544
ผลงานวิจัยเป็นความรับผิดชอบของหัวหน้าโครงการวิจัยแต่เพียงผู้เดียว

ธันวาคม 2546

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบเกษตรกรรมแบบผสมผสานในเชิงการค้าในพื้นที่ฝั่งฝนของจังหวัดนครราชสีมา เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและเสนอแนะรูปแบบของเกษตรกรรมแบบผสมผสานในเชิงการค้าที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรในเขตฝั่งฝนของจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดอื่น ๆ ที่มีเงื่อนไขคล้ายคลึงกัน การวิจัยนี้ใช้เทคนิค “การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)” เป็นวิธีการหลักในการเก็บข้อมูล

ข้อมูลจากเกษตรกรจำนวน 18 รายใน 6 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอของจังหวัดนครราชสีมาแสดงให้เห็นว่า การริเริ่มทำการเกษตรแบบผสมผสานในเชิงการค้าของเกษตรกรมีทั้งที่เกษตรกรเป็นผู้ริเริ่มทำเองและที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ชักจูงให้เกษตรกรทำ การเกษตรผสมผสานในเชิงการค้าในเขตฝั่งฝนของจังหวัดนครราชสีมาส่วนใหญ่เป็นการผสมผสานระหว่างพืชกับพืชและระหว่างพืชกับสัตว์ แหล่งน้ำหลักของเกษตรกรเหล่านี้ได้แก่น้ำฝน เกษตรกรส่วนใหญ่ขุดสระเพื่อเก็บน้ำฝนไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง ช่วยในการจัดการน้ำ และใช้เป็นบ่อเลี้ยงปลา เงินทุนที่ใช้ขุดสระเก็บน้ำมาจากทุนของเกษตรกรเอง เงินที่เกษตรกรกู้มาจากโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ และได้แปล่าจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ นอกจากนี้แล้วในบางท้องที่เกษตรกรยังใช้น้ำจากลำคลองธรรมชาติที่ไหลผ่านและน้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำอีกด้วย

พืชสำคัญที่เกษตรกรปลูกในการทำเกษตรผสมผสานในเชิงการค้าได้แก่ ข้าว พืชไร่ ผัก และไม้ผลต่าง ๆ แต่ในพื้นที่มีปัญหาขาดแคลนน้ำมากไม้ผลหลายชนิดไม่สามารถปลูกได้ การเลี้ยงปลาในสระเก็บน้ำเป็นกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ที่พบเป็นส่วนใหญ่ในการทำเกษตรผสมผสานในเชิงการค้า สัตว์ชนิดอื่น ๆ ที่เกษตรกรเลี้ยงได้แก่ โคเนื้อ โคนม สุกร ไก่พื้นเมือง เป็ด เป็ดเทศ ห่าน เกษตรกรเกือบทั้งหมดใช้แรงงานในครัวเรือนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เกษตรกรในบางท้องที่ได้้นำการ “ลงแขก” กลับมาใช้ในการช่วยกันทำงานในการทำเกษตร ส่วนใหญ่เกษตรกรมักขายผลผลิตในท้องถิ่น เกษตรกรบางรายแปรรูปผลผลิตของตนก่อนขายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและทำให้ขายง่ายขึ้น เกษตรกรที่มีความถนัดในการค้าขายจะนำผลผลิตของตนไปขายในตลาดที่ห่างไกลออกไป

การเกษตรผสมผสานในเชิงการค้าเป็นกิจกรรมที่มีการกระจายตัวต่ำมากในเขตฝั่งฝนของจังหวัดนครราชสีมา เกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานในเชิงการค้ามีอยู่เป็นส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนเกษตรกรทั้งหมดในพื้นที่เดียวกัน นอกจากนี้ความพยายามของหน่วยราชการต่าง ๆ ที่จะกระจายการเกษตรผสมผสานในหลายท้องที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ

Abstract

The objectives of this research were to study the status and problems concerning commercial integrated farming systems in the rain-fed areas of Nakhon Ratchasima province and to find the means to solve the problems and to provide recommendation for appropriate patterns of commercial integrated farming systems for farmers in the rain-fed areas of Nakhon Ratchasima province and other provinces that have the same conditions . Semi-Structured Interview technique was used to collect data in this research.

Data from 18 cases in 6 districts and 1 sub-district of Nakhon Ratchasima province show that farmers started to practice commercial integrated farming either on their own or by government agencies' initiative. The majority of the integration found were crop-crop integration and crop-animal integration. Rain water is the main source of water of these farmers. Most farmers dug small reservoir to collect rain water for used in dry season, help in water management, and to raise fish. The capital used in digging reservoirs was either from farmers' own money or from several government's aid projects. Moreover, in some areas water from natural canals and deep wells was also used.

The major crops grown in commercial integrated farming were such as rice, field crops, vegetables and fruit crops. However, in some areas where water is scarce several kinds of fruit crops can not be grown. Raising fishes in the small reservoir was found in most cases of integration. Other animals raised are beef cattle, dairy cattle, pigs, native chickens, ducks, Muskovy ducks, and geese. Almost all of the farmers use only household labor. Farmers in certain areas bring back the "*long kaeg*" custom of labor sharing in agricultural activities. Most of the farmers sell their products locally. Some of the farmers further process their products in order to increase the value and the ease of selling. Those farmers who are keen in trading bring their products to sell in the distant markets.

Commercial integrated farming is a very low distribution activity in the rain-fed areas of Nakhon Ratchasima province. The number of farmers who practice commercial integrated farming is far lower than that of farmers in the same areas who do not practice. Moreover, the effort of several government agencies in order to extend the integrated farming in many areas has not been successful.